

Томаш Тичињски

ТАЈ КРАЈ

*...овде одавно нико није викао
(из песме Марека Дијака)*

Данас то уско слепо црево, голи зид. Кроз одавно неопран прозор виде се изломљене полице на зидовима и тезга која се љушти, иза ње се ни сенка више не назире.

Мало се тога, уосталом, може видети, изгледа да излоге нико није чистио још онда, кад се овде налазила та чудна радионица. Данас више нема таквих. Занатлија који је у њој радио изгледао ми је старо још кад сам га први пут видео. И последњи, испоставило се.

Пролазио сам понекад поред тог чудног места кад сам се враћао из школе дужим путем, кад из Ђежиковске улазиш у Новогроцку, или обрнуто... Заборавио сам.

У сваком случају, тада си морао проћи кроз Чаховско, тако се звао тај крај, јер се протезао дуж улице чувеног устаничког пуковника из прошлог века, хероја, свакако, одавно преминулог. Чак би и детету било јасно да се данас нико више не може звати Дионизије.

Заобилазним путем, само мало кад скренеш, избегавао си сусрет с ветераном, „чулуком од рата”, како је говорио о себи ако си га уопште могао разумети. Обично је мумлао седећи или лежећи на високим бетонским степеницама којима се улазило у приземни контејнерски блок. Зацело нисам био свестан да је богаљ био премлад за херојску жртву рата. Можда је због тога пио.

И он ми је тада изгледао старо, вероватно зато што је инвалид. Одсечену ногу, високо изнад колена, много пута смо видели. Одстрањен део ноге (тада још увек нисам знао за реч „ампутирани”, сазнао сам је тек кад је то оцу запретило) требало је да му замени протеза причвршћена системом каишева и металних копчи.

Држала се, али механизам за савијање вештачког колена није увек деловао. Мушкарац је високо поврнуо ноговицу и покушавао да поправи искривљену металну ногу. Кад је био много пијан, брзо је одустајао, протеза је остајала искошена, а кад би причвршћивач попустио, лежала је са стране, поред откривеног црвеног патрљка. Заспивао је повијен, обујмљујући је рукама као да ће тај крш неко да му отме. Истина, скупљача секундарних сировина ни тада није мањкало.

Застали смо да посматрамо ту његову унапред изгубљену битку, али не задуго, јер чим нас је приметио засуо би нас псовкама као ручним бомбама. Експлодирале би тик уз нас, мада смо ходали другом страном улице, панично смо бежали. Не сећам се страха, памтим само одвратност и фасцинацију, која ми није давала да одвојим поглед. Мада мора да је било и страха, јер кад сам се враћао из школе сам, кришом сам посматрао пијаног инвалида, или сам, за сваки случај, ишао тим дужим путем. А он никада није устајао с тих степеница, није кретао ка нама чак ни на исправној протези.

На том дужем путу такође сам застајао пред излогом цревасте просторије у којој се налазила радња, судећи по витичасто и орнаментарно исписаном називу фирме – за поправку лутака и кишобрана. Нисам се ни питао шта повезује те предмете, не знам ни данас.

Занимљиво је да у многим мемоарима и приповеткама, клинике за лутке и кишобране су тамна и тесна складишта, прашњаве ропотарнице. У овој мојој чак су и прозори били сиви од паучине. Унутра је стајао велики стари сто покривен кутијама и шкрињицама у којима су се мешале руке, ноге, трупови и главе покварених лутака, засвагда, рекло би се. Понекад, ипак, нешто је нечему одговарало, и мртва глава или уд оживљавали су на трупу који је касније неко облачио, купао и мазио.

Жице и дршке кишобрана лежале су на омањем регалу поред улаза, при руци, јер ваљда су покварени кишобрани помагали малој радионици да преживи. Умрла је заједно са својим власником.

Видео сам га само једном, кад сам подизао кишобран који је мајци поломио ветар што је помамно завејавао град мокрим снегом. Не сећам се како је изгледао. Видим само да је прекривен прашином као ствари које чекају да их неко преузме после поправке, и некако чудно погнут или згрчен кад устаје од стола, одлази иза паравана и дуго затим враћа се с поправљеним кишобраном. Кад поново седне, имам утисак да се склапа као и кишобран, да се увлачи у себе.

Не сећам се ни кад је та радионица нестала, већ сам другим путевима ходао, све даљим понекад. А шта је касније на том месту било, не памтим. Толико времена је прошло. Више нико не поправља ни кишобране ни лутке, не исплати се кад можеш да купиш нове. Приземни контејнерски блок у Чаховску такође је одавно уништен.

У последњих петнаест година, у напуштеном локалу радионице сместила се, мада једва, пиљарница. Пристојно снабдевена, али доста прљава, прашњава, као обавезана традицијом тог места. Па су после и пиљарницу затворили. Наводно је власница то тако нагло одлучила, након дугог одлагања. Констатовала је да јој се то више не исплати да држи. Одједном одбачено воће и поврће још дуго је затим лежало на полицама, трулило и сушило се. Напоследку, једног дана је продавачин човек – тако га је она звала, „мој човек” – све ђутуре избацио на сметлиште, псујући ко кочијаш.

А данас су овде њих две. Зацело не чују, јер вичу:

– Кажете да је имала рак?

– Не знам. Можда. Мислите да то нешто мења? Од нечег умрети треба. Једино од смрти данас нико више не умире, као некад.

ТОМАШ ТИЧИЊСКИ, пољски писац, рођен 1960, Дипломирао полонистику на Варшавском универзитету. Радио у Институту за славистику Пољске академије наука. Текстове о књижевности објављивао у књижевној и научној периодици, као и у Газети виборчој и на Првом програму пољског радија. Коаутор монографије *Руска књижевност XX века*. Његова научно-истраживачка подручја тичу се пољског романтизма, руских књижевних теорија и манифеста, као и стратегија „граничних искустава”. До 2007. радио као новинар и критичар на радију, телевизији, и у штампи. Од 2007. управник и кустос Музеја Витолда Гомбровича у Воли. Установио је књижевну награду „Витолд Гомбрович”. Књижевност му је била суђена, па је и сам почео да пише. Књига *Неушмељено осећање среће* је његов књижевни деби. То је збирка прича која представља потрагу за лепотом света и у мраку, која стоји на бранику детаља, штити од заборавља и најситнији фрагмент прошлости, и брижно бележи свет у његовој пролазности. Критика ју је веома добро прихватила као убедљиву потврду литерарног талента, као лапидарну, топлу, брижљиво укомпоновану прозу којом као у песничкој хроници пролазности којој статира цикличност природе и којом провејава дух *Књије ѝројоведника*.

С пољској ѝревела и белешку о ауџору сачинила
МИЛИЦА МАРКИЋ